

§ 1 ІНВЕСТИЦІЇ І РИНОК КАПІТАЛУ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Мета: визначити основні поняття інвестицій, сутність та завдання інвестиційного менеджменту, мобільність капіталу та валютні курси; опрацювати теорію запозичених коштів та теорію міжчасового вибору.

Основні поняття: інвестиції, інвестиційний менеджмент, попит, пропозиція, валютний курс.

План

1. Економічна сутність та форми інвестицій.
2. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні.
3. Сутність, мета і завдання інвестиційного менеджменту.
4. Теорія запозичених коштів. Теорія міжчасового вибору.
5. Мобільність капіталу, валютні курси та відсоткові ставки у міжнародних взаємозв'язках.

1. Економічна сутність та форми інвестицій.

В мікроекономіці під інвестиціями розуміється частина сукупних витрат, що складається з витрат на нові засоби виробництва, вкладень в обороті, житло і збільшення товарних запасів.

Інвестиції - це частина ВВП, не споживана в поточному періоді і забезпечує приріст прибутку в майбутньому.

У теорії виробництва і в цілому в мікроекономіці, *інвестиції* - є процес створення нового капіталу (включаючи як засоби виробництва, так і людський капітал).

У фінансовій теорії під *інвестиціями* розуміють придбання реальних і фінансових активів, тобто це витрати, метою яких є отримання майбутніх вигод.

Тобто *інвестиції* - це обмін певної сьогодишньої вартості на майбутню.

Засоби виробництва, використання протягом тривалого періоду капітал між інвестиціями і капіталом існує нерозривний взаємозв'язок, тобто будь-які витрати на створення і відновлення старого капіталу - це реальні інвестиції, наприклад, вкладення коштів в оборот, житло, послуги, виробництва.

Фінансові інвестиції - вкладення коштів в обмін на зобов'язання, тобто вкладення в цінні папери.

Класифікація інвестицій

1. По об'єктах вкладення коштів:

- реальні (вкладення коштів у реальні активи — як матеріальні, так і нематеріальні (іноді вкладення коштів у нематеріальні активи, пов'язані з науково-технічним прогресом, характеризуються як інноваційні інвестиції, або інновації));

- фінансові (вкладення коштів у різноманітні фінансові інструменти (активи), серед яких найбільшу частку становлять вкладення коштів у цінні папери).

2. За характером участі в інвестуванні:

- прямі (особиста участь інвестора у виборі об'єктів інвестування і вкладенні коштів);
- непрямі (інвестування, що опосередковується іншими особами (інвестиційними або іншими фінансовими посередниками).

3. За період інвестування:

- короткострокові - вкладення капіталу на період не більше одного року (наприклад, короткострокові депозитні внески, купівля короткострокових ощадних сертифікатів тощо);
- довгострокові - вкладення капіталу на період понад один рік.

4. За формами власності

- приватні - вкладення коштів, здійснювані громадянами, а також підприємствами недержавних форм власності;
- державні - вкладення, здійснювані центральними і місцевими органами влади й управління за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами й установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- іноземні - вкладення, здійснювані іноземними громадянами, юридичними особами і державами;
- спільні - вкладення, здійснювані суб'єктами даної країни й іноземних держав.

5. За регіональною ознакою

- всередині країни - вкладення коштів в об'єкти інвестування, розміщені в територіальних межах даної країни;
- за кордоном - вкладення коштів в об'єкти інвестування, розміщені за межами території даної країни (до цих інвестицій відносять також придбання різноманітних фінансових інструментів інших країн — акцій закордонних компаній, облігацій інших держав тощо).

2. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні.

На сьогодні правова система України включає велику кількість законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інвестиційній сфері. При цьому основою нормативно-правового регулювання в зазначеній сфері є закони.

Одним з перших кроків щодо врегулювання відносин у інвестиційній сфері в Україні стало прийняття Верховною Радою України законів України "Про захист іноземних інвестицій на Україні" від 10 вересня 1991 року № 1540а-ХІІ та "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ.

Основне спрямування Закону України "Про інвестиційну діяльність" полягає у забезпеченні рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції.

Що стосується Закону України "Про захист іноземних інвестицій на Україні", то вказаний законодавчий акт спрямований на захист інвестицій, прибутків, законних прав та інтересів іноземних інвесторів на території України.

Також важливе значення має прийнятий 17 лютого 2000 року Закон України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" № 1457-III, який спрямований на захист конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна (майнових чи немайнових прав) іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю іноземного капіталу, забезпечення державного захисту вітчизняного виробника та конституційних прав і свобод громадян України.

Окреме місце в системі інвестиційного законодавства займає прийнятий 15 березня 2001 року Закон України "Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)" № 2299-III, який визначає правові та організаційні основи створення, діяльності та відповідальності суб'єктів спільного інвестування, особливості управління їх активами, встановлює вимоги до складу, структури та зберігання активів, особливості розміщення та обігу цінних паперів інститутів спільного інвестування, порядок та обсяг розкриття інформації інститутами спільного інвестування з метою залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів тощо.

Також у 2001 році був прийнятий Закон України "Про внесення змін до деяких законів України з метою усунення випадків ухилення окремих підприємств, створених за участю іноземних інвесторів, від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)" від 20 грудня 2001 року № 2899-III.

До окремої групи можна віднести законодавчі акти, які встановлюють спеціальний правовий режим господарської діяльності у спеціальних (вільних) економічних зонах, регулюють спеціальні правові режими інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та в межах технологічних парків України.

Аналіз стану правового регулювання в інвестиційній сфері України свідчить про те, що інвестиційне законодавство потребує подальшого вдосконалення, адже, незважаючи на розгалужену систему правових актів, говорити про цілісну і взаємоузгоджену систему законодавства наразі передчасно.

На сьогодні в Україні існує велика кількість нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інвестиційній сфері, та в цілому створено правове підґрунтя для здійснення інвестиційної діяльності.

Кожен з названих законодавчих актів та законопроектів спрямований на удосконалення регулювання відносин в інвестиційній сфері та має свій предмет та мету. Така розгалужена система нормативно-правових актів свідчить про те, що держава вживає заходи з метою створення в Україні

належних умов здійснення інвестиційної діяльності шляхом закріплення на законодавчому рівні принципів та правил її здійснення.

3. Сутність, мета і завдання інвестиційного менеджменту.

Інвестиційний менеджмент представляє собою систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних зі здійсненням різних аспектів інвестиційної діяльності підприємства.

Інвестиційний менеджмент тісно пов'язаний з такими основними функціональними системами управління підприємства, як операційний менеджмент, фінансовий менеджмент, інноваційний менеджмент та ін.

Головною метою управління інвестиційною діяльністю є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періоді.

Основні завдання управління інвестиційною діяльністю, спрямовані на реалізацію його головної мети:

1. Забезпечення достатньої інвестиційної підтримки високих темпів розвитку операційної діяльності підприємства.

2. Забезпечення максимальної прибутковості (прибутковості) окремих реальних і фінансових інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства в цілому з найменшим рівнем інвестиційного ризику.

3. Забезпечення мінімізації інвестиційного ризику окремих реальних і фінансових інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства в цілому з найменшим рівнем їх прибутковості (прибутковості).

4. Забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій і можливостей швидкого реінвестування капіталу при зміні зовнішніх і внутрішніх умов здійснення інвестиційної діяльності.

5. Забезпечення формування достатнього обсягу інвестиційних ресурсів і оптимальної їх структури відповідно до прогнозованими обсягами інвестиційної діяльності.

6. Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності.

7. Пошук шляхів прискорення реалізації діючої інвестиційної програми підприємства.

4. Теорія запозичених коштів. Теорія міжчасового вибору.

Існує *теорія позикових коштів* на ринку капіталів, що розглядає таку модель ринку капіталу, у якій існують *тільки два учасники*:

- 1) фірми (підприємства, що провадять послуги й товари)
- 2) домашні господарства.

Фірми пред'являють попит на позикові кошти необхідні для створення капіталу.

Домашні господарства зберігають частина доходу й формують пропозиція фінансових ресурсів.

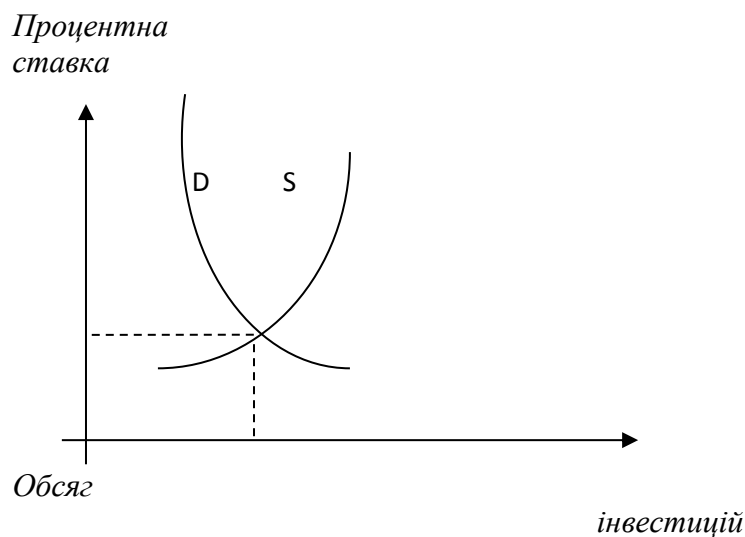
Як ціна в даній теорії виступає відсоток, виплачуваний позичальником кредиторів за право використання коштів у плинні певного періоду. Ніж довше період, тим більше ціна.

Тут існують пропозиція, попит і рівновага.

Під попитом розуміють сумарний обсяг коштів, які готові запозичити або залучати підприємства при різних рівнях процентної ставки.

Пропозиція показує який обсяг коштів готові надати інвестори (домашні господарства) при кожному рівні процентної ставки.

Одне з основних положень в економічній теорії полягає в тому, що якщо ринок конкурентний, тобто жоден з учасників ринку не має можливості впливати на ціну, то ціна формується під впливом попиту та пропозиції доти поки вона не встановиться на рівні, коли обсяг попиту буде дорівнює обсягу пропозиції; відповідні обсяги й ціна називаються рівноважними.

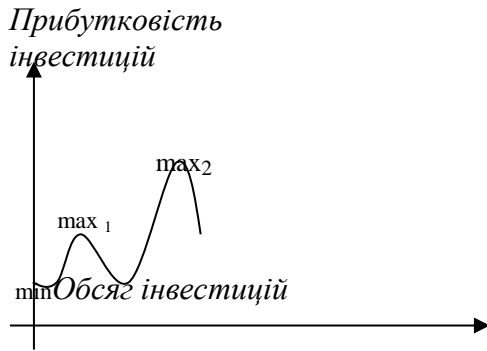

Інвестиційний попит з боку підприємств або фірм є не єдиним, але основним фактором кінцевого попиту на позикові кошти. Будь-яка фірма, створюючи або оновлюючи капітал робить це з метою одержання певних вигід. Одним з основних припущень економічної теорії є те, що основною метою фірми є максимізація прибутку.

Розмір цього прибутку можна виразити у вигляді відсотка від інвестиційних витрат, що називається прибутковістю по інвестиціях.

$$\text{Прибутковість інвестицій} = \frac{\text{Приріст інвестицій} - \text{обсяг інвестицій}}{\text{Обсяг інвестицій}}$$

Закон граничної ефективності інвестицій.

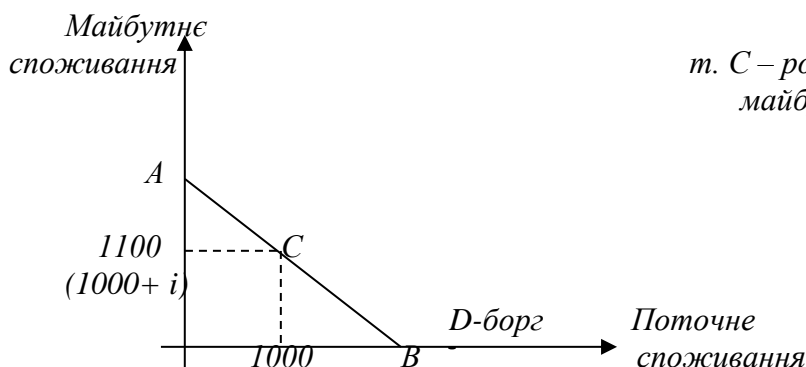

Прибутковість інвестицій може бути різної залежно від розміру фірми або ринку функціонування, але існує загальна закономірність: зі збільшенням обсягу інвестицій їхня прибутковість буде знижуватися (прояв економічного закону про граничну корисність факторів виробництва, що називається «Закон про граничну ефективність інвестицій»).

Інвестиційна пропозиція

Модель пропозиції позикових коштів зветься теорії міжчасового вибору. Модель виходить із припущення про те, що люди зберігають частину поточного доходу для споживання його в майбутньому.

Пропорція, у якій суб'єкт ринку буде обмінювати поточне споживання на майбутнє називається процентною ставкою.

т. С – розподіл бюджету на майбутній і поточний період

Для ринку капіталів властивий ефект заміни й доходу. Основними учасниками фінансового ринку, що впливає своїми діями на процентні ставки й, властиво, і на обсяг інвестицій, є держава в особі НБУ.

5. Мобільність капіталу, валютні курси та відсоткові ставки у міжнародних взаємозв'язках.

Одним з головних факторів на міжнародному ринку капіталів, що визначає попит на фінансові активи, є валютний курс. Режим фінансування національного валютного ринку визначається державними фінансовими інститутами й міжнародними угодами. Системи фінансування валютного ринку можуть бути різними: від фіксованих до вільно-плаваючих. В Україні був уведений режим керованого плавання. Курс валют установлюється через торги на Українській міжбанківській валютній біржі (УМВБ). Розрізняють реальні й номінальний валютні курси.

Номинальний валютний курс - це курс, що існує на ринку, а *реальний* - це курс, у якому враховані всі виправлення на рівні цін і інфляцію.

В інвестиційному менеджменті існує гіпотеза про *паритет купівельної спроможності валюти*. Її суть у тім, що якщо ціни різні, то на ринку з'являється можливість здійснення так званих арбітражних операцій (спекулятивні угоди).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняттю «інвестиції».
2. Класифікація інвестицій за різними ознаками.
3. Сутність валових та чистих інвестицій.
4. Основна мета та завдання інвестиційного менеджменту.
5. Суть теорії запозичених коштів.
6. Суть теорії міжчасового вибору.
7. Основні закони та нормативно-правові акти, що регулюють відносини в інвестиційній сфері.
8. Визначення та види валютного курсу.

Література: Основна: 1, 3, 4.

Додаткова: 2, 10.